

היום נלמד בעזרת ה':

שבועות דף ל

משנה: שבועת העדות נוהגת באנשים ולא בנשים ברחוקין ולא בקרובין בכשרין ולא בפסולין: כשמשיבע התובע מחברו שיבוא להעיד לו עדות בבית דין, אם שיקר וכפר ואמר שאינו יודע לו עדות, חייב קרבן שבועת העדות. וחויב זה קיים רק במי שכשר לעדות והיינו שיהא איש ולא אשה, ושלא יהא אדם שמבקש ממנו להעיד יהא קרוב לבעלי דינים, וכן שלא יהא פסול לעדות כגזלן. וכן חויב זה שייך רק במי שראוי להעיד, אבל מלך שאינו מעיד משום כבוד המלך, אינו מתחייב כשאינו בא להעיד.

בפני בית דין ושלא בפני ב"ד מפי עצמו: כשהוא נשבע מרצונו שאינו ידוע לחבירו עדות, חייב אפילו כשנשבע שלא בפני בית דין. אבל אם אחרים השביעוהו שיבוא להעיד, והוא שיקר ונשבע שאינו יודע עדות, אין חייבין על אותה השבועה רק אם כפר בבית דין, כך דעת רבי מאיר.

וחכמים אומרים בין מפי עצמו ובין מפי אחרים אינן חייבין עד שיכפרו בהן בבית דין: חכמים חולקים על רבי מאיר וסוברים שאין הבדל אם נשבע העד מפי עצמו, או שהושבע מפי אחרים, תמיד אין הם חייבים, רק אם העדים נשבעים בבית דין.

וחייבין על זדון השבועה ועל שגגתה עם זדון העדות ואינן חייבין על שגגתה: וחויב שבועת העדות היא בין אם העדים היו מזידים בשבועתם שידעו שכפירתם היא בשקר וגם ידעו את חומרת מעשיהם, ובין אם שגגו ולא ידעו את חומרת מעשיהם, כיון שידעו את המעשה שיש להעיד עליו, אבל אם באמת שכחו שידועים את המעשה להעיד עליו אין מתחייבים כשנשבעו שלא יודעים.

ומה הן חייבין על זדון השבועה קרבן עולה ויורד: דהיינו אם הם עשירים שיכולים להביא כבש, יביאו כבש, ואם אין להם מספיק כדי לקנות כבש יביאו תורים או בני יונה.

גמרא: קושיא: **מנהני מילי:** מנין לנו שאשה פסולה להעיד, ולכך אינה מתחייבת כשאומרת שאינה יודעת עדות.

תירוץ: דתנו רבנן: שכתוב בפסוק "ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה', לפני הכהנים והשופטים", ודורשת הגמרא ששני האנשים הכוונה לשני העדים ולא לשני בעלי הדין.

שאלה: אתה אומר בעדים, או אינו אלא בבעלי דינין: מנין לנו לדרוש באמת שהפסוק הולך על העדים ולא על בעלי הדין.

תשובה: כשהוא אומר "אשר להם הריב", הרי בעלי דינין אמור: כיון שכבר כתוב "אשר להם הריב" שזה ודאי הולך על בעלי הדין, כנראה תחילת הפסוק שכתוב "שני האנשים" הולך על שני העדים.

ואם נפשך לומר: ואם תפרוך שאין ללמוד משני האנשים שהולך על שני העדים, יש לדרוש עוד שיש גזירה שווה שכתוב כאן "שני האנשים" וכתוב בהמשך "על פי שני עדים יקום דבר". כמו שלהלן מדובר על העדים, כך גם כאן מדובר על העדים.

קושיא: מאי אם נפשך לומר: מה יכלנו לפרוך שהוצרכנו ללימוד של הגזירה שווה, והרי באמת כתוב כבר בפסוק על בעלי דינים, אז כנראה תחילת הפסוק הולך על העדים.

תירוץ: וכי תימא, מדלא כתב ואשר להם הריב: שכיון שאין בפסוק את האות ו' המחלקת ולא כתוב ואשר להם הריב שנראה כשני דברים, אלא כתוב "שני האנשים אשר להם הריב", שמשמעותו שהכל על אותם אנשים, דהיינו הבעלי דינים, ולכן למדנו גם בגזירה שווה.

תניא אידך: הגמרא מביאה ברייתא נוספת שכותבת שהיה מקום ללמוד מהפסוק "ועמדו שני האנשים" שמדובר על העדים, שהרי בבעלי דינים שייך שיהיו גם שלושה או ארבעה בעלי דין, ומביאה שאפשר לפרוך שהטעם שכתוב שני אפילו שאפשר שיהיו שלושה, משום שהמספר שני מתייחס רק לתובע ונתבע, ולא למספר התובעים והנתבעים, ולכך נלמד בגזירה שווה "שני" "שני".

תניא אידך: הגמרא מביאה ברייתא שלישית שאפשר ללמוד מהפסוק "ועמדו שני האנשים" שזה הולך על העדים, שהרי אם מדובר בבעלי דינים, הרי שייך שגם אשה תבוא לדין ומדוע כתוב "שני אנשים", אמנם כיון שאפשר לפרוך שכיון שאין דרך

האשה לבוא לדין כיון שכתוב "כל כבודה בת מלך פנימה" לכך כתוב אנשים, לכן יש ללמוד בגזירה שווה מהפסוק "על פי שני עדים יקום דבר".

תנו רבנן "ועמדו שני האנשים" מצוה לבעלי דינין שיעמדו: שכשבאים הבעלי דינים לפני הדיינים יש להם לעמוד. ורבי יהודה חולק שאין דין שהם יעמדו בדוקא, אלא אם רצו הדיינים להושיב את שניהם יכולים להושיבם, וכל ההגבלה היא רק שלא יהא בעל דין אחד יושב ואחד עומד, או שאחד מדבר כל צרכו ואחד אומר לו הדיין לקצר בדבריו.

דבר אחר "בצדק תשפוט עמיתך": אינו הולך על הבעלי דין שבאים לפני הדיין, אלא הוא הדרכה, למי שרואה את חבריו עושה דבר שאפשר להעריכו כעבירה ואפשר להעריכו כמעשה זכות, שעליו לדון אותו לצד זכות, ולא לחושדו במעשה עבירה.

תני רב יוסף "בצדק תשפוט עמיתך": רב יוסף למד שכל הדין לדון חבריו לכף זכות היינו רק את "עמיתך" ודרשו שהדין קיים רק לגבי מי שמקיים תורה ומצוות.

רב עולא בריה דרב עילאי הוה ליה דינא קמיה דרב נחמן: לרב עולא היה דין לפני רב נחמן. ורב יוסף שלח לרב נחמן שידע שעולא הוא בכלל "עמיתך", ורב נחמן תמה מדוע רב יוסף מעדכן אותו שעולא בכלל "עמיתך", הרי ודאי שלא עשה כן כדי שעולא ישא חן בעיני, אלא כנראה הודיע לי כדי שאדע שיש לי להקדים לדון את דינו לפני דינים אחרים, בזכות היותו תלמיד חכם. או משום שאם הדיין-רב נחמן יצטרך להכריע לפי ראות עיניו, שידע שעולא צדיק ויש להכריע לטובתו.

הגמרא מביאה כמה אפשרויות בביאור מחלוקת רבי יהודה ותנא קמא

אמר עולא: שכל המחלוקת של רבי יהודה ותנא קמא הוא רק אם הבעלי דין צריכים לעמוד, אבל העדים כולם מודים שיש להם לעמוד כמו שכתוב "ועמדו שני האנשים" ולמדנו בגזירה שווה שזה הולך על העדים.

אמר רב הונא: שכל המחלוקת של רבי יהודה ותנא קמא היא רק בשעת המשא ומתן של הדיינים, אבל בשעת גמר דין כולם מודים שעל הדיינים לשבת ועל הבעלי דין לעמוד כמו שכתוב "וישב משה לשפוט את העם ויעמוד העם".

לישנא אחרינא: הסבר אחר בדבר רב הונא מדוע כולם מודים שבגמר דין על הבעלי דין לשבת משום שכתוב שהעדים צריכים לעמוד, והטעם משום שהעדות היא כגמר דין.

דביתהו דרב הונא הוה לה דינא קמיה דרב נחמן: כשבאה אשתו של רב הונא לדון לפני רב נחמן, הסתפק רב נחמן כיצד להתנהג, ואמר בליבו אם אני אקום לפניו יסתתמו טענותיו של הבעל דין, על שאני מכבדה. ומצד שני כיצד לא אקום בפניה, והרי היא אשת חבר כחבר שיש לכבדה. ולכך אמר למשרתו שיפריח עליו אווז ויזרוק עליו, ויהא ככיכול מוכרח לקום לפני האווז, אבל מטרתו תהא לקום בפני אשת רב הונא, ובכך הבעל דין לא ישים לב.

קושיא: והאמר **מר מחלוקת בשעת משא ומתן. אבל בשעת גמר דין, דברי הכל דיינין בישיבה ובעלי דינין בעמידה:** כיצד יכל רב נחמן לעמוד בפני אשתו של רב נחמן, והרי בגמר דין ודאי שעליו לשבת, כמו שלמדנו לעיל.

תירוץ: **דיתיב כמאן דשרי מסאניה:** שבאמת כשרב נחמן גמר את הדין הוא ישב כמי שמתיר נעלו, שהוא לא במצב של ישיבה ולא במצב של עמידה, ואמר במהירות איש פלוני אתה זכאי, איש פלוני אתה חייב.

אמר רבה בר רב הונא: כשיש לתלמיד חכם דין עם עם-הארץ או אומרים לשניהם לשבת, אלא שאם התלמיד חכם נשאר לעמוד או מפצירים בו לשבת, ואילו אם עם-הארץ נשאר לעמוד, אין או מפצירים בו לשבת.

רב בר שרביא הוה ליה דינא קמיה דרב פפא: ורב פפא הורה לרב בר שרביא ובעל דינו לשבת, וכשהדיע השליח בית דין בעט בעם הארץ ואמר לו לעמוד, ורב פפא לא חשש שיסתתמו טענותיו מחמת כן משום שאמר הרי אני גם אמרתי לו לשבת, ורק השליח בית דין הוא זה שהקימו.

ואמר רבה בר רב הונא: אם יש לתלמיד חכם דין עם עם-הארץ לא יקדים לשבת לפני הדיין, משום שנראה הדבר כאילו הטעים את דבריו לפני הדיין, והמטעים דבריו שלא בפני בעל דינו עובר עובר בלא תשא שמע שוא. אמנם כל זה דוקא כשאין לתלמיד חכם קביעות ללמוד עם הדיין, אבל אם היה לו תמיד קביעות ללמוד עם הדיין, לא יחשדו בו.

ואמר רבה בר רב הונא: אם יש לתלמיד חכם שיוזע עדות בחבירו, אלא שהבית דין שדן בדברים הם קטנים ממנו, ואין זה לכבודו להופיע ולהיעיד בפניהם, מותר לו להמנע מלהיעיד, משום כבודו.

אמר רב שישא בריה דרב אידי: והביא על כך רב שישא ראה שכתוב בכרייתא שאם תלמיד חכם מצא שק או קופה, ואין דרכו של המוצא תלמיד חכם ליטול דבר

כזה בעצמו משום היותו זקן או תלמיד חכם, מותר לו להתעלם ואינו עובר על "לא תוכל להתעלם", ומוכח שמפני כבוד תלמיד חכם מותר לבטל לאו בתורה, ולכך גם בסוגיין שאינו צריך לבוא להעיד בפני בית דין שקטן ממנו. ומגבילה זאת הגמרא שדוקא בדבר של ממון מותר לו לבטל את הדין, אבל כשאינו בדבר של ממון נאמר "אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'". וכן אמרו שכל מקום שיש בו חילול ה', אין חולקים כבוד לרב.

רב יימר הוה ידע ליה סהדותא למר זוטרא: רב יימר ידע עדות עבור מר זוטרא, וכשבא להעיד בפני אמימר להעיד לפניו, הורה אמימר לכולם לשבת והקשה לו רב אשי והרי כולם מודים שעל העדים לעמוד, ומדוע הושבת אותם. וענה לו אמימר שאמנם יש מצות עשה שהעדים יעמדו, אבל יש גם מצות עשה לכבד תלמידי חכמים, אז איזה עשה ידחה ודאי שכבוד התורה עדיף ונדחה את העשה של ועמדו שני האנשים.

[סימן: סניגרון, בור, גזלת, מרמה]

תנו רבנן מנין לדיין שלא יעשה סניגרון לדבריו תלמוד לומר: "מדבר שקר תרחק": ולכך אין לדיין כשהוא מפקפק בדין שפסק, לחפש איך להצדיק את דינו, אלא ידון בכל הצדדים כדי להוציא דין אמת.

ומנין לדיין שלא ישב תלמיד בור לפניו תלמוד לומר "מדבר שקר תרחק": שאם הבור ישב וידון בדברי תורה על דין זה לפניו, הוא עלול להטעותו בדבריו, ויש לברוח מזה כמו שבורחים משקר.

ומנין לדיין שיודע בחבירו שהוא גזלן: אם הדיין יודע שאחד מן הדיינים גזלן, וכן אם אחד מן העדים יודע בעד השני שהוא גזלן, שאסור לו להצטרף עמו, לא לדין ולא לעדות, כיון שכתוב "מדבר שקר תרחק", וכיון שהוא דיין אחד או עד אחד אסור לפסוק הדין כך, ולכך צריך לפרוש.

מנין לדיין שיודע בדין שהוא מרומה: אם הדיין מרגיש מתוך דברי העדים שאין עדותם אמת, אף על פי שאינו יכול להוכיח זאת, לא יאמר כיון שהעדים מעידים ואין לי אפשרות להפריך עדותם, אפסוק כך הדין והעוון יהיה תלוי בצוואר העדים, משום שכתוב "מדבר שקר תרחק".